

Beszámoló a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának tevékenységéről a 2002-2005. évi ciklusban¹

A Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának egyik fontos feladata, hogy „...figyelemmel kíséri az általa gondozott tudományág hazai helyzetét s az akadémiai beszámoló ciklushoz igazodva elemzést készít erről.” (Ügyrend 1. pont) Elemzések, beszámolók korábban is készültek. A jelen írás ezt a tradíciót szeretné folytatni.² Célunk beszámolni választóinknak, áttekinteni az elmúlt periódusban végzett munkánkat, eredményeinket és mulasztásainkat, remélve, hogy azok tanulságként szolgálhatnak a következő bizottság számára.

A beszámoló két nagyobb egységre oszlik: (a) a Pedagógiai Bizottság szerepe a neveléstudomány tartalmi fejlesztésében, és (b) A Pedagógiai Bizottság szervezeti tevékenysége. A két terület természetesen több ponton is érintkezik egymással, a doktriner szétválasztás nem is lehet célja ennek az írásnak. 2002 őszén, a bizottság újjáalakulásakor folytatott beszélgetésekben, egyebek között, abban egyeztünk meg, hogy az elkövetkező ciklusban többet foglalkozunk a neveléstudomány aktuális és perspektivikus kérdéseivel, a fejlesztés lehetőségeivel, a neveléstudomány és az oktatáspolitikai, valamint a neveléstudomány és a pedagógusképzés viszonyával – egyszóval prioritást adunk a koncepcionális kérdéseknek a személyi és szervezeti kérdésekkel szemben. Azt is elhatároztuk, hogy ez utóbbi témákkal rendkívüli üléseken foglalkozunk. A témák ilyen fajta kettéválasztására irányuló szándék azonban csak részben volt keresztülvihető. Szembe kellett néznünk azzal a körülménnyel, hogy igen sok témában egyszerűen nehezen dönthető el, hogy az mennyiben koncepcionális és mennyiben szervezeti.

a) A Pedagógiai Bizottság szerepe a neveléstudomány tartalmi fejlesztésében

A bizottság a 2002-2005 közötti ciklusban kiemelten **öt kérdéskörrel** foglalkozott.

Ezek a következők:

- A pedagógusképzés helyzete, fejlesztésének lehetőségei,
- Az EKB működésében való részvétel,
- Az Országos Neveléstudományi Konferenciák megszervezése és lebonyolítása,
- Az OM–MTA Pedagógiai Bizottság közös pályázatok,
- Az MTA doktora cím odaítélésének értékelés-módszertani és személyi kérdései.

¹ A Beszámolót az elnökségi tagok és az albizottságok vezetőinek közreműködésével a bizottság leköszönő elnöke készítette. A Beszámolót a testület 2005. szeptember 9-ei ülésén megvitatta, és kisebb észrevételekkel elfogadta.

² Néhány példa:

Ballér Endre, Báthory Zoltán, Csapó Benő, Halász Gábor, Hunyady Györgyné, Kozma Tamás, Mihály Ottó: A hazai neveléstudományról. A Magyar Tudományos Akadémia számára készített diszciplináris elemzés. Magyar Pedagógia, 1999. 4. sz.

Nagy József: Féldős jelentés az MTA Pedagógiai Bizottságának munkájáról. Kézirat, 2001. május

Halász Gábor: A neveléstudományi kutatások intézményi és finanszírozási feltételei. Magyar Pedagógia, 2002. 1.sz.

1. Pedagógusképzés

A Pedagógiai Bizottság 2002 utáni ciklusának egyik legfontosabb kiemelt témája a pedagógusképzés tartalmi helyzetének a vizsgálata volt (Hunyady Györgyné, Vidákovich Tibor). A projekt „*A pedagógusképzés tartalma: hasonlóságok, különbségek; mit tanítunk pedagógiából a pedagógusképzésben?*” elnevezést kapta. Az első lépésben a téma gondozói kérdőíves felméréssel próbálták feltárni, hogy az ország közel 50 pedagógiai tanszékkal rendelkező felsőoktatási intézményében mit tanítanak pedagógia címen. Két intézményi szintet határoztak meg: a főiskolai és az egyetemi képzést. Az adatok felhasználásával tanulmányok készültek.³ Az elemzések öt kérdés köré rendeződtek: 1. Az intézmény pedagógusképzési modellje, az elmélet és gyakorlat aránya, 2. A nyitottság mértéke, eltérő pedagógiai koncepciók megismerésének lehetősége, 3. A pedagógusképzés pedagógiai dimenzióinak általános jellemzése, 4. A tantárgyak választéka, ajánlott sorrendje, kapcsolatok a társtudományokkal, és 5. A tankönyvek, tananyagok választéka, az egyes művek alkalmazásának gyakorisága. Az állásfoglalást egy bizottsági ülésen az intézmények néhány képviselőjével megvitattuk.

Tartalmilag jól illeszkedett pedagógusképzési témánkhoz egy tájékoztató megbeszélés a Nemzeti Bologna Bizottság tanárképzési albizottság vezetőjével, Hunyady György akadémikussal a kétciklusú pedagógusképzés új rendszeréről (2004 május). (Bizottságunk több tagja folyamatosan is részt vesz az NBB albizottságának munkájában.). A témához tartozik még az a felsőoktatási fórum-sorozat, amelyet a Magyar Pedagógiai Társasággal közösen rendeztünk a különböző pedagógus-rétegek társadalmi helyzetéről (2003 április, 2004 június, 2005 május).

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a bizottság témaválasztása és tényfeltáró kutatása hozzájárult ahhoz, hogy a pedagógusképzés a szakmai figyelem előterébe kerüljön. Ez annál inkább fontos, hiszen ezzel párhuzamosan már javában folyt a felsőoktatási reform vitája és a törvény előkészítése. Az is egyértelművé vált, hogy a pedagógusképzés – az érettségi vizsga mellett – a közoktatás reformjának legfontosabb lépése. Arra gondolunk, hogy a pedagógusképzés és -továbbképzés radikális reformja nélkül nem képzelhető el a közoktatás reformja. Ezen a ponton ér össze a neveléstudomány és az oktatáspolitikai közös érdekeltsége.

2. Elnökségi Közoktatási Bizottság

Bizottságunk fontos sikere, hogy korábbi kezdeményezésünkre, a II. Osztály támogatásával, az Akadémia elnöksége, hosszú halogatás után, 2002-ben végre jóváhagyta egy újabb Elnökségi Közoktatási Bizottság alapítását.⁴ Ez a második elnökségi bizottság az első bizottság nyomdokain haladva – ülésein, vitanapjain, rendezvényein – a közoktatás tartalmi kérdéseit (tantárgyi integráció, ismeretek és képességfejlesztés, integráció és tanárképzés, iskola és tanulási környezet) tűzte napirendre. Különösen az integráció különböző megközelítései váltottak ki heves vitát.

³ Zrinszky László: A hazai egyetemi tanárképzés pedagógiai tartalmai. Pedagógusképzés, 2003., 3-4.sz.

Hunyady Györgyné: A hazai főiskolai szintű tanár-, tanító- és óvóképzés pedagógiai programjai. Pedagógusképzés, 2004.1.sz.

⁴ A második EKB vezetésére Pataki Ferenc akadémikus kapott megbízást. Az Akadémia minden osztálya egy-egy tagot delegált. A Pedagógiai Bizottság tagjai közül Ballér Endre, Báthory Zoltán, Csapó Benő, Kozma Tamás és Nagy József kaptak meghívást az EKB-be.

A második EKB tevékenysége persze nem hasonlítható az elsőéhez⁵, hiszen a társadalmi és a szakmai környezet teljesen megváltozott, de arra talán jó volt, hogy tudatosította a résztvevőkben az Akadémia felelősségét a tág értelemben vett közoktatás (az óvodától az egyetemig) iránt.⁶ Még nem dőlt el, hogy az EKB megbízást kap-e az Elnökségtől egy következő ciklusra. Meglehetősen visszas helyzet lenne, ha az Akadémia nem élne annak lehetőségével, hogy véleményezze, befolyásolja a közoktatás történéseit.

3. Országos Neveléstudományi Konferencia

A magyar neveléstudomány tudományos rangjának elismerését, a neveléstudomány oktatását és kutatását végző szakemberek szakmai identitásának növelését, szakmai elkötelezettségüket demonstrálják a 2001 óta évenkénti rendszerességgel megrendezésre kerülő országos neveléstudományi konferenciák.⁷ Bár a konferenciák megrendezését koncepcionális viták, szervezési, főleg finanszírozási nehézségek övezik, a szakmai mérleg pozitív: az ONK megteremtette a friss tudományos eredmények rendszeres bemutatásának, megvitatásának és a kutatók személyes kommunikációjának évenkénti lehetőségét. Mégis hallani szkeptikus, kritikai hangokat is mind a II. Osztály, mind a Pedagógiai Bizottság tagjai részéről. Egyesek szerint a magyar neveléstudomány még nem eléggé „érett” arra (értsd: nem eléggé tudományos), hogy ilyen nagyszabású rendezvényeket éves gyakorisággal megrendezzen; a szakmai érdeklődés is hullámzó; az előadásokban nem érvényesülnek eléggé a minőségi követelmények; hiányzik az eddigi konferenciák alapos, tartalmi elemzése is (pedig erre jó alapot szolgáltatnak a konferencia-kötetek).

Bármint legyen, megállapíthatjuk, hogy a bizottság korábbi kezdeményezése mára a hazai neveléstudomány fontos fórumává vált. A konferenciák tematikája is adalékol szolgálhat ahhoz a más területeken is tapasztalható folyamathoz, mely szerint tovább tart a magyar neveléstudomány tartalmi differenciálódása, a határterületi cezúrák oldódása. (Csapó Benő értékelése a két utóbbi és az idénre tervezett konferenciáról a 2. sz. mellékletben olvasható.)

4. Kutatási pályázat

Az oktatáspolitikai és a neveléstudomány kölcsönös függőségét, egymásra utaltságát, de legalábbis bonyolult kapcsolatrendszerét demonstrálja az Oktatási Minisztérium és a Pedagógiai Bizottság közös kutatási pályázata. A két fél az első pályázatot 1996-ban hirdette meg „a közoktatás fejlesztésére”, és azóta – ugyan hullámzó támogatási összeggel – de évente sor került rá.⁸ Sajnálatos, hogy 2005-ben – a minisztériumi támogatás hiányában – erre most nincs lehetőségünk. Ez azért is visszalépés, mert jelenleg az OTKA mellett nincs országos

⁵ Vö. A Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalásai és ajánlásai a távlati műveltség tartalmára és az iskolai nevelőtevékenység fejlesztésére. Bp., 1976, MTA – a „Fehér könyv”.

⁶ Az Elnökségi Közoktatási Bizottság működésének dokumentumai (2002 – 2005). MTA, Bp., 2005. Sokszorosított.

⁷ 2001: Az értelem kiművelése (Csapó Benő)

2002: A tudásalapú társadalom pedagógiája (Kárpáti Andrea)

2003: Az európai tanulási tér és a magyar neveléstudomány (Kozma Tamás).

2004: Tanulás, kommunikáció, nevelés (Nikolov Marianne)

2005: Közoktatás – pedagógusképzés – neveléstudomány (Falus Iván)

2006 (terv): Tanul a társadalom, LLL (Nagy Mária).

⁸ „A közoktatás fejlesztését szolgáló kutatásokra” 2003-ban 91 pályázó összesen 262 millió forintot igényelt.

A Pedagógiai Bizottság által kiküldött bíráló bizottság (elnöke: Halász Gábor) 59 millió forint értékben 27 pályázatot támogatott.

2004-ben 66 pályázó összesen 148 millió forintot igényelt. A bíráló bizottság 33,5 millió forint értékben 16 pályázatot támogatott.

hatáskörű pedagógiai kutatásfejlesztő bázis és forrás. Ugyanakkor a korábbi és a jelenlegi ciklus idejére eső két pályázat adatai jól mutatják a kutatási támogatás iránti igény magas fokát.

Megoldatlan kérdés a pályázatok monitorozása, a létrejövő szakmai haszon figyelemmel kísérése, publikussá tétele. Ez nagyrészt azzal függ össze, hogy a Pedagógiai Bizottság csak tagjai révén rendelkezik adminisztrációs háttérrel. A pályázatok történetében egyelőre csak az első pályázat kutatási jelentéseit tudtuk közreadni.⁹

5. A Magyar Tudományos Akadémia doktora cím

A bizottság ügyrendje második helyen említi, hogy a testület „részt vesz a Magyar Tudományos Akadémia doktora cím odaítélése tárgyában a szakterületen megindult eljárások lefolytatásában, és a nyilvános vitát követően a tudományos osztály javaslatának kialakításában, e tevékenységében érvényesíti a bizottság által kidolgozott szakterületi követelményeket.” E tekintetben – az előző bizottság motiváló, szervező munkájának is köszönhetően – mindenképpen sikeres három évet zárhatunk. A tudományos tartalék mozgósításában évek óta halmozódó jelentős deficitet dolgoztunk le.

Még hozzá úgy tehetjük hozzá, hogy a bizottság minden lehető módon ösztönözte, támogatta a doktori cím megszerzését, de ugyanakkor a követelményeket – liberalizálásuk helyett – alaposan megemelte. A követelmények fajtái és azok minimális mértéke sokszor váltottak ki vitát a Pedagógiai Bizottságon belül, és bizonyos, hogy ez a vita még nem is záródott le. A szigorítás hívei úgy gondolták, hogy csak így növelhető a neveléstudomány tudományos rangja és akadémiai elfogadottsága. Míg a liberalizálók ugyan egyetértettek a követelmények fajtáiban, de a minimális mértékek meghatározását túlzottnak tartották. Magam is ez utóbbi nézettel értettem egyet. Úgy véltük, hogy a neveléstudomány tudományos jellegének mostani kiforrotlansága, definíciós problémái, lehetőségei a hazai és nemzetközi tudományos életben a követelmények kevésbé rigorózus alkalmazását igényelik.

A jelenlegi gyakorlat szerint a Pedagógiai Bizottság a doktori folyamodványokat kilenc szempontból, valamennyi követelményt azok mértékének a megvalósulása¹⁰ szerint értékeli – megengedve kivételes eseteket, a szempontok eltérő súlyozását.

A neveléstudományi oktatók és kutatók sorából 2003-ban 3-an (Forray Katalin, Halász Gábor, Bakonyi István honosítás révén), 2004-ben 4-en (Benedek András, Mátrai Zsuzsa, Németh András, Pukánszky Béla), és 2005-ben Nikolov Marianne – összesen nyolc fő – lettek a neveléstudományi szakterületen az MTA doktorai. További 5 kérelem elbírálása még folyamatban van (Nagy Péter Tibor, Czachesz Erzsébet védelem után, Fehér Katalin, Réthy Endréné, Perjés István az eljárás elején). Végül megemlítjük, hogy a tárgyalt időszakban – a Pedagógiai Bizottság véleményét felülbírálva – a II. Osztály két pályázatot utasított el (Vámos Teodóra, Budai László).

⁹ Varga Lajos-Budai Ágnes (szerk.): Közoktatás-kutatás 1996-1997. Művelődési és Közoktatási Minisztérium és az MTA Pedagógiai Bizottsága. Bp., 1998.

¹⁰ 1-3. publikációk: 1. szakkönyvek, monográfiák (min.4), 2. tanulmányok, könyvfejezetek (50), 3. külföldön megjelent tanulmányok, könyvfejezetek (6), 4. hivatkozások, önhivatkozások nélkül (80), 5. hazai tagság tudományos szervezetben (5), 6. külföldi tagság tudományos szervezetben (2), 7. elnyert kutatói pályázatok, megbízások (2), 8. külföldi ösztöndíj, kutatás, oktatás (legalább két hónap), 9. előadás, poszter külföldi konferencián (10).

A nyolc új doktor átlagos kora 56 életév (szélső értékek: 51 év – 66 év). Személyükben tehát fiatalítás is történt. Ők – és az elbírálás végére váró kollegáink – ahhoz a kutatói közp generációhoz tartoznak, akiken igen sok múlik majd, hogy milyen irányban fejlődik a magyar neveléstudomány. Az intellektuális tartalék mindenesetre biztatónak tűnik. (A lendület még tart, s miközben az oktatók/kutatók közp generációjának néhány kiváló képviselője még mindig nem szánta el magát erre a lépésre, oly sokan tervezik a tudományos cím megszerzését, hogy előfordulhat, rövidesen a doktori címek inflálódásának a veszélyéről fogunk beszélni.)

A doktori ügyekben a II. Osztály támogatásának megszerzése nem tartozik a könnyű feladatok közé. A II. Osztályon a Pedagógiai Bizottságot Nagy József és Báthory Zoltán képviselik (szavazati jog nélkül), de az esetek többségében a neveléstudományi jelöltek referálását sem bízzák rájuk. Tetézi a problémát, hogy jelöltjeinket a szavazó akadémikusok általában alig ismerik. Másik probléma, hogy a határterületi kutatókat – így a szakmódszertanok művelőit – gyakran éri az a vád, hogy a tudományos minősítésükhöz a könnyebb utat választották: a szaktudomány helyett a neveléstudományt. Ezt a nézetet sajnos még a pedagógia potenciális támogatói is gyakran kinyilvánítják, és persze az is előfordul, hogy ítéleteik igaznak bizonyulnak. A szakmódszertanosok – és tágabban a határterületi kutatók – tudományos előrehaladásának módozatait az Akadémiának a jövőben okvetlenül tisztáznia kellene. Annál is inkább mert a szakmódszertanosok (vagy, ahogy újabban előszeretettel nevezzük ezt a szakmát: a műveltségi területi pedagógiák művelői) a tanárképzés soron levő reformjának igen fontos ágensei. A tanári mesterszinten 40 kredites, pedagógiai tartalommal dúsított szaktudományos tárgyakat interdiszciplináris szemlélettel kellene majd oktatniuk. Szükséges tehát, hogy az Akadémia ne nehezítse a szakmódszertanos szakemberek tudományos kvalifikációját, s közvetve így is segítse a közoktatási reform kibontakozását.

A tudományos doktori cím megszerzésének elvi lehetőségeivel és gyakorlati segítségével a Pedagógiai Bizottság a neveléstudományi kutatások fejlesztése és a tudományos utánpótlás képzése miatt is foglalkozott. Közismert, a doktori iskolák működésének szigorú kritériuma – egyebek között –, hogy megfelelő számú doktori címmel rendelkező oktató/kutató dolgozzon. Éppen kellő számú „nagydoktor” hiánya miatt kényszerült szakterületünkön több doktori iskola szüneteltetni tevékenységét vagy alprogramként betagozódni más doktori iskolákba. Ezért is jelentős, hogy az MTA Pedagógiai Bizottsága – fölismerve a doktori iskolák új szabályozásának fontosságát a neveléstudományban – 2004-ben ad hoc bizottságot hozott létre. Az ad hoc bizottság tagjai az akkor működő neveléstudományi doktori iskolák, illetve programok vezetői lettek. A bizottság föladata volt, hogy javasolja az MTA Pedagógiai Bizottságnak a neveléstudományi doktori iskolák új szabályozására vonatkozó állásfoglalását.

Az ad hoc bizottság – a Magyar Akkreditációs Bizottság kérdéseinek kézhez vétele után – a 2004. év tavaszi félévében több ülésen és hosszabb egyeztetésen kialakította szakmai-tudományos álláspontját, és ezt az MTA Pedagógiai Bizottság idei tavaszi ülése elé terjesztette. Az ülésen az ad hoc bizottság javaslatait megvitatta az MTA Pedagógiai Bizottság támogatólag terjesztette a Magyar Akkreditációs Bizottság doktori bizottsága elé. Ezek a javaslatok azóta a neveléstudományi doktori programok és iskolák akkreditációs bizottsági szabályozásának részévé váltak, és az MAB honlapján is olvashatók. (Az ad hoc bizottság vezetőjének, Kozma Tamásnak részletesebb beszámolóját lásd a 3. sz. mellékletben.)

6. Egyéb tartalmi kérdések

Az itt felsorolt, prioritást élvező témákon és feladatokon túl a bizottság még más, többnyire aktuális kérdésekkel is foglalkozott. Vitaülést szerveztünk a neveléstudomány definíciójáról (Kozma Tamás), a finn tudományos akadémia kutatási programjáról (Csapó Benő), a 2003. évi NAT koncepcionális kérdéseiről (Vass Vilmos előadása nyomán) és Vári Péter prezentációjában a legutóbbi OECD-PISA vizsgálat eredményeiről és főbb következtetéseiről.

Néhány témakörben terveinket nem sikerült realizálni. Ilyen az oktatáskutatás gyakorlati alkalmazhatóságát összefoglaló What Works? téma, a neveléstudomány rendszertani kérdései, a műveltségterületi pedagógiák, az interdiszciplinaritás műveltségelméleti kérdései. Sok fontos és aktuális kérdés, melyekre azonban időszükében nem kerülhetett sor. Talán majd a következő bizottság foglalkozik velük – ha szükségesnek látja. A tervezett és megvalósult (helyesebben, nem megvalósult) programok közti diszkrepancia azonban felveti azt a kérdést, hogy szükség van-e egyáltalán tervekre? (Vö. Vidákovich Tibor összesítését a bizottsági ülésekről és rendezvényekről a 6. sz. mellékletben.) Így visszatekintve a három évre talán jobb módszernek tűnik a prioritások megnevezése és azok ciklusokat átfogó figyelemmel kísérése, értékelése, elemzése (pl. a pedagógiai kutatás helyzete, közoktatási reform, a neveléstudomány társadalmi összefüggései stb.). Persze, az is nyilvánvaló, hogy a Pedagógiai Bizottság hatáskörét, működési terepét pontosan csak úgy lehetne körülhatárolni, ha az oktatásirányítás és a neveléstudomány társintézményeinek a hatásköre és finanszírozása rendezett lenne. A Pedagógiai Bizottság intézményi környezete és funkcionális szerepe jelenleg meglehetősen tisztázatlan, és ez nehezíti a mi működésünk rádiuszának a pontos definiálását. Pedig nagy érték rejlik a Pedagógiai Bizottságban, hiszen ez a köztestületi tagok által választott (s nem kinevezett) testület, mely – feltehetően – a tudományág magasan minősített tagjait tömöríti. Ezt az értéket jobban lehetne és kellene hasznosítani.

b) A Pedagógiai Bizottság szervezeti tevékenysége

1. Társasági élet

A Pedagógiai Bizottságnak a jelen ciklusban 26 tagja van, akiket a tudományterületi akadémiai köztestületi tagok választottak meg 2002 őszén.¹¹ A közgyűlési képviselők (Bábosik István, Báthory Zoltán, Falus Iván) választás nélkül, automatikusan kerültek a bizottság tagjai közé. A ciklus közben új köztestületi képviselőket választottunk: Csapó Benő, Kozma Tamás, Pukánszky Béla. Kooptálásra nem került sor. Az elnökség tagjait (elnök, két alelnök, két titkár) az új bizottság választotta meg. A jövőben – úgy látom – nem kellene változtatni a létszámon, de mindenképpen élni kellene a választás nélküli meghívás lehetőségével. Elsősorban szaktekintélyeket és reményteljes fiatalokat kellene kooptálni. (A bizottság névsorát lásd az 1. sz. mellékletben.)

A bizottság rendszeres és mértékletes társasági életet élt. Évente négy alkalommal került sor rendes ülésekre. Ezek dátumában és témájában általában évente előzetesen megállapodtunk. Igyekeztünk betartani azt a célkitűzést, hogy a rendes üléseken főleg koncepcionális kérdések tárgyalására kerüljön sor. A doktori folyamatok megvitatására, a sürgős kérdésektől függően, rendkívüli üléseket hívtunk össze. Az ülések látogatottsága megfelelő

¹¹ 2003-ban a köztestületi tagok száma a pedagógia területén: 219 fő. A létszám, a múltéhoz képest erősen emelkedő tendenciát mutat.

volt, és minden alkalommal fölülmúlta a szavazási érvényesség határát. Sikertelen volt viszont az a próbálkozásunk, hogy kihelyezett üléseken tájékozódjunk nagy vidéki egyetemeink pedagógusképzéssel kapcsolatos helyzetéről, problémáiról.

Még az előző bizottság kezdeményezésére Szebenyi Péter, elhunyt tagtársunk emlékére – a MPT-gal és a Történelemtanárok Egyletével közösen – felolvasó ülést (2002 június) rendeztünk.¹² A MPT-gal közösen idéztük fel Majzik Lászlóné szakmai-tudományos munkásságát (2004 december).

2. Albizottságok

Az albizottságok a Pedagógiai Bizottság szakmai tevékenységének kommunikációját segítik, és azt saját érdeklődési profiljuk szerint modulálják. Nagyfokú autonómiával rendelkeznek. Az albizottságok általában a pedagógikum egyes jól definiált részterületeit képviselik. És ahogy változik a pedagógikum aktuális tartalma, úgy jelennek meg új igények, és halványulnak el régiéik. A szakmai érdeklődésnek ezt a hullámzását albizottságaink jól láthatóan leképezik. Az albizottságoknak – optimális esetben – az is feladata, hogy tagjaikat bevezessék a tudományos életbe, segítsék őket azon igyekezetükben, hogy tudományos karrierjüket megvalósítsák.

Még 2000-ben javaslatok készültek az albizottságok részére. Ezeket a mai bizottság is aktuálisnak tarja. A működéssel kapcsolatban célszerű, hogy

- az albizottságok elsősorban szaktudományos problémákat vitassanak meg, oktatáspolitikai kérdésekkel csak igen indokolt esetben foglalkozzanak;
- rendezvényeiken adjanak lehetőséget fiatal kutatók bemutatkozására;
- vegyék fel a kapcsolatot a területükhöz tartozó témákban működő hazai és nemzetközi szervezetekkel;
- minden albizottság tartson évente legalább egyszer nyilvános felolvasó ülést;
- az albizottságok vezetőinek mandátuma kapcsolódjon a Pedagógiai Bizottság vezetőségének a mandátumához, az albizottsági választásokra a bizottság vezetőségének a megválasztása után kerüljön sor.

A következő bizottságnak kell majd érdemben megvizsgálnia, hogy az albizottságaink milyen mértékben tesznek eleget ezeknek a feltételeknek.

Hét albizottságunk aktivitása, társulati élete változó képet mutat. Eredményesen működő, a szakmai és tudományos igényeknek megfelelő tevékenységet mutat a Neveléstörténeti albizottság (elnöke: Kelemen Elemér, majd Pukánszky Béla), a Gyógypedagógiai Albizottság (Mesterházi Zsuzsa), a Didaktikai (Falus Iván) és az Informatika az oktatásban (Kárpáti Andrea) albizottság. Igen aktív szakmai közélet jellemezte a Szakmódszertani albizottságot is, de Medgyes Péter elnök külföldre távozásával bizonytalanná vált az albizottság jövője. Néhány albizottságunk elnöke nem tagja a PB-nak. Ebbe a csoportba tartozik, de eredményesen szervezi tevékenységét a Felnőttképzési albizottság (Koltai Dénes), kissé hullámzó intenzitással a Pedagógusképzési albizottság (Varga Lajos, majd Balogh László). A ciklus végén alakult újjá a Szomatikus nevelési albizottság (Bíró Edit). (Az albizottságok beszámolóit a 4. sz. mellékletben találhatók.)

¹² Szebenyi Péter emlékkönyv. FPI, 2003.

Albizottsági alapítási kérelmet nyújtott be a ciklusban Nikolov Marianne (Nyelvpedagógiai albizottság), Lükő István (Környezetpedagógiai albizottság)¹³ és Zsolnai Anikó (Szociális nevelési albizottság). De ezeket a kérelmeket a Pedagógiai Bizottság elutasította, mert bár elismerte a témák fontosságát és aktualitását, de nem látta biztosítva a megfelelő tudományos kapcsolatot a Pedagógiai Bizottsággal, vagy valamelyik, már működő albizottságban tartotta lehetségesnek a téma megfelelő művelését.

3. Kiadványok

A bizottság negyed éves folyóirata a Magyar Pedagógia – a pénzügyi nehézségek ellenére – rendre megjelent. Az utóbbi két év legjelentősebb eredménye a folyóirat online elérésének megteremtése. A *Magyar Pedagógia* honlapja korábban az SZTE-BTK szerverén volt, ahol korlátozott tárhelyet kapott, ami csak az angol nyelvű absztraktok elhelyezését tette lehetővé. A honlapot áthelyezték egy új szerverre, elkészítették az 1991 óta megjelent tanulmányok elektronikus változatát pdf formátumban, és azokat elhelyezték az új honlapon. Folyamatban van a honlap megújítása, és egy áttekinthetőbb keresőfelület kialakítása. Regisztráltatták a „magyarpedagogia” domain nevet, és most már a www.magyarpedagogia.hu címen közvetlenül elérhető a honlap. (A főszerkesztő részletesebb értékelését lásd a 5. sz. mellékletben.)

A II. Osztály – Mátrai Zsuzsa aktivitásának köszönhetően – négy kiadványunkat és a folyóiratot jelentős összeggel támogatta:

Könyvek

2003 (2002-ből áthúzódva)

- Csapó Benő: A képességek fejlődése és iskolai fejlesztése. Akadémiai Kiadó. (1 millió Ft támogatás)

2004-ben

- Kárpáti Andrea: A vizuális nyelv fejlődése a kamaszkorban és a rajzpedagógia. Akadémiai Kiadó. (900.000 Ft támogatás)
- Kozma Tamás: Kisebbségi oktatás Közép-Európában. Új Mandátum Kiadó. (400.000 Ft támogatás)

2005-ben

- Tanulmányok a neveléstudomány köréből (szerk. Falus Iván-Kelemen Elemér). Műszaki Könyvkiadó (1.333.000 Ft támogatás) Megjelenés előtt.

Folyóirat

- Magyar Pedagógia (szerk. Csapó Benő). (Mindhárom évben évenként 795.000 Ft támogatás)

Fontos eredménynek tartjuk, hogy a 2001-ben újraindított sorozatunk, a Tanulmányok a Neveléstudomány köréből második kötetének szerkesztése elkészült és várhatóan az év végéig megjelenik. A jövőben arra kellene törekedni, hogy legalább két évente egy-egy kötet megjelenhessen.

¹³ A lelkes előterjesztők később már egy Környezeti és Technikai nevelési szakbizottság megalakításához kérték a Pedagógiai Bizottság egyetértését.

4. Kapcsolatok

A Pedagógiai Bizottság az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztály tudományos bizottsága. És bár nagyfokú tartalmi és szervezeti önállósággal rendelkezik, még sem közömbös kérdés, hogy milyen viszony alakul ki az MTA, a II. Osztály és a Pedagógiai Bizottság között. Azt hiszem, ezt a kapcsolatot (15 éves tapasztalatom alapján) a legpontosabban úgy írhatnám le, hogy a Pedagógiai Bizottság az Akadémia és a II. Osztály „mostoha gyermeke”. Képviselőit meghívják a II. Osztály üléseire és rendezvényeire, néha még előadást is tarthatnak, de szavazati joguk és érdemi beleszólási lehetőségük az Osztály életébe nincs. A neveléstudomány gyakran emlegetett sérelme, hogy nem rendelkezik a politikától független kutatóhellyel¹⁴ és nincsenek akadémikusai. A neveléstudomány mind a mai napig utolsó akadémikusa Prohászka Lajos volt. Az utóbbi két ciklus során köreinkből levelező tagságra két jelölés történt (2002: Nagy József, 2004: Báthory Zoltán), de a nevezettek az osztálytól már nem kaptak támogatást. Hiába próbálja bizonygatni a neveléstudomány – és közvetve a Pedagógiai Bizottság – hogy a neveléstudomány egyenrangú tagja a tudományok családjának (mint pl. a London székhelyű Európai Akadémián), próbálkozásait eleve minősíti, hogy nincs megfelelő rangja az MTA-n.

Az Akadémia általában azzal hártja el a neveléstudomány presztízs-növelésre irányuló erőfeszítéseit, hogy ez a neveléstudomány esetében az Oktatási Minisztérium és személy szerint az oktatási miniszter feladata. Ez jogilag igaz is, de tudományos presztízst egy miniszter sohasem adhat. Jól tudjuk, hogy neveléstudományunk tudományos rangját a kutatók tevékenységének magas színvonalával érhetjük el. Ezt a folyamatot előmozdítani és segíteni a Pedagógiai Bizottság eminens feladata. Csak így érhetjük el, hogy a magyar neveléstudomány itthon is befogadást kapjon a tudományok családjába. Mégis – úgy érzem – a neveléstudomány pozitív vonulatainak támogatását hangsúlyosabbá tehetné az MTA és a II. Osztály.

A közoktatási törvény szerint az oktatási miniszternek a közoktatás fejlesztésével kapcsolatos feladata – többek között – „a neveléstudományi kutatások anyagi, intézményi feltételeinek biztosítása,” (Kt. 95.§ (1) e). E törvényhely szelleméből következően a Pedagógiai Bizottság 1990. évi újjáalakulása óta többször kinyilvánította együttműködési készségét az Oktatási Minisztériummal és az oktatási miniszterrel. A ciklus során az együttműködés részben folytatódott, részben új lendületet kapott – amint arról már korábban is írtunk. Évente jelentős összegben hirdethettük meg az ún. „közös” kutatási pályázatokat, nyertünk támogatást az országos neveléstudományi konferenciák megszervezéséhez és néhány kiadványunk, rendezvényünk támogatására. Felkérést kaptunk a NAT újabb változatának (2003) értékelésére, és részt vettünk az ezzel kapcsolatos akadémiai vitákban. A miniszter az újjáalakult Pedagógiai Bizottság első munkaülésén (2003 február) tájékoztatást adott a közoktatás és a felsőoktatás reformjával kapcsolatos elképzeléseiről és együttműködésre buzdította a bizottságot. Elkötelezettségét és együttműködési készségét a II. ONK megnyitó előadásában megerősítette. Az OM és a Pedagógiai Bizottság együttműködésére jó példa, hogy a 169/2000 (IX.29) kormányrendelet azon kitételét, mely a nevelés- és a sporttudományt egy tudományágba sorolta, korrigálni lehetett. Kezdeményezésünkre a minisztérium módosította a korábbi kormányrendeletet, s az érintett két tudomány megkapta különálló státusát. (Igaz, erre a „bonyolult” feladatra több, mint egy évet kellett várni.) E pozitív tendenciák megtorpantak a 2004. év végén: Az idei évben támogatás hiányában már nem tudtuk kiírni a „közös” pályázatot, ami, mint már jeleztük,

¹⁴ Az MTA Pedagógiai Kutatócsoport működését 1981-ben szüntették meg.

súlyos presztízs-veszteséget okoz a bizottságnak, kutatási forrás csökkenést a szakterületnek. Az V. ONK támogatása is nehezen alakult, (de végül megoldódni látszik). Veszélybe került a neveléstudományi folyóiratok kiadása is. A Pedagógiai Bizottságnak nincs kellő tájékozottsága arról, hogy a minisztérium, a közoktatási reform előmozdítása céljából miként kívánja megoldani a pedagógiai kutatás, a fejlesztés és az innováció összhangját. Bizonyára sok kérdésünkre megoldást jelentene, ha az akadémia elnöke és az oktatási miniszter a tárgyalóasztalhoz ülne. Ennek szorgalmazása a következő bizottság fontos feladata.

A Pedagógiai Bizottság mindig nyitott volt a pedagógiai társszervezetek, civil társulások, megyei intézetek kapcsolat-felvételi szándékai előtt. Bár lehetett volna intenzívebb, de lényegében jó kapcsolat alakult ki a Magyar Pedagógiai Társaság (annak szekciói) és a Pedagógiai Bizottság között. Olyan országos pedagógiai rendezvények, mint például az évente megrendezésre kerülő Lillafüredi, vagy a két évente megrendezett Kiss Árpád konferenciák (Debrecen) bizton számíthattak a Pedagógiai Bizottság erkölcsi, szakmai támogatására.

A szerző köszöni a Beszámoló elkészítésében közreműködő kollégák segítségét.

Mellékletek:

1. Az MTA Pedagógiai Bizottságának tagjai a 2002-2005. közötti ciklusban.
2. Csapó Benő: A 2003-as és a 2004-es ONK értékelése.
3. Kozma Tamás: Beszámoló az MTA Pedagógiai Bizottság doktori ad hoc bizottságának munkájáról.
4. Tájékoztató az albizottságok munkájáról.
5. Csapó Benő: Beszámoló a Magyar Pedagógia működéséről.
6. Vidákovich Tibor: Ülések, témák az MTA Pedagógiai Bizottság 2002-2005. közötti ciklusában.

Budapest, 2005. szeptember

Báthory Zoltán
az MTA Pedagógiai Bizottság elnöke

MELLÉKLETEK

**Az MTA Pedagógiai Bizottságának tagjai
a 2002-2005. közötti ciklusban**

Ballér Endre
Bábosik István
Báthory Zoltán *elnök*
Benedek András
Breznysnyánszky László
Csapó Benő *alelnök*
Falus Iván
Forray R. Katalin
Golnhofer Erzsébet
Halász Gábor
Hunyady Györgyné *alelnök*
Kárpáti Andrea
Kelemen Elemér
Kozma Tamás
Loránd Ferenc
Mátrai Zsuzsa *titkár*
Medgyes Péter
Mesterházi Zsuzsa
Mihály Ottó
Nagy József
Németh András
Orosz Sándor
Pukánszky Béla
Szabó László Tamás
Vidákovich Tibor *titkár*
Zrinszky László

A 2003-as és a 2004-es ONK értékelése

A neveléstudományi kutatás fejlődésében kiemelkedő jelentőségű állomás az Országos Neveléstudományi Konferenciák sorozatának elindulása. Ez megteremtette a friss tudományos eredmények rendszeres bemutatásának, megvitatásának, és a kutatók személyes kommunikációjának évenkénti lehetőségét. A külföldön, illetve más diszciplínákban már rég kialakult lektorált tudományos konferencia intézménye a magyar neveléstudományi szakemberek körében kezdetben szokatlannak tűnt. Az eddig lezajlott négy, illetve az előkészítés alatt levő ötödik konferencia azonban fokozatosan megteremtette a kereteket és elfogadottá tette a nemzetközi mintára kialakított formát. Mindegyik eddigi konferencia újabb előrelépést jelentett a megcélzott irányba, míg a 2005-ös konferencia előkészítése már minden tekintetben a legrangosabb konferenciákkal megegyező keretek és szakmai normák között zajlik.

A 2003-as ONK (elnöke *Kozma Tamás*) volt az előzetesen egy blokkban jóváhagyott első három konferencia utolsó tagja, és lényegében stabilizálta a konferencia-sorozatot. A 2004-es konferencia (elnöke *Nikolov Marianne*) nagy előrelépése volt, hogy a jelentkezés, az absztraktok benyújtása teljes mértékben elektronikusan zajlott.

A 2005-ös konferencia (elnöke *Falus Iván*) előkészítése újabb jelentős eredményeket ért el a minőségkontroll tekintetében. Egy új, tíz szempontra kiterjedő, egyenként is tízfokozatú skálán történt az absztraktok értékelése. Ez esetben már a bírálat is elektronikusan zajlott, mégpedig úgy, hogy a bíráló nem ismerte az adott munka szerzőjének kilétét. Ezzel az ötödik ONK kialakította azt a rendszert, amely tartósan szolgálhatja a pedagógiai kutatók közösségét eredményeik konferencia-keretben történő személyes szakmai vitára bocsátásában.

2005. augusztus

Csapó Benő

Beszámoló **az MTA Pedagógiai Bizottság doktori ad hoc bizottságának munkájáról**

Az MTA Pedagógiai Bizottság – fölismerve a doktori iskolák új szabályozásának fontosságát a neveléstudományban – 2004-ben ad hoc bizottságot hozott létre. Az ad hoc bizottság tagjai az akkor működő neveléstudományi doktori iskolák, illetve programok vezetői lettek. A bizottság feladata volt, hogy javasolja az MTA Pedagógiai Bizottságnak a neveléstudományi doktori iskolák új szabályozására vonatkozó állásfoglalást.

Az ad hoc bizottság – az Akkreditációs Bizottság kérdéseinek kézhez vételével – a 2004. év tavaszi félévében több ülésen és hosszabb egyeztetésen kialakította szakmai-tudományos álláspontját, és ezt az MTA Pedagógiai Bizottság tavaszi ülése elé terjesztette. Az ülésen az ad hoc bizottság javaslatait megvitatva az MTA Pedagógiai Bizottság támogatólag terjesztette az Akkreditációs Bizottság doktori bizottsága elé. Ezek a javaslatok azóta a neveléstudományi doktori programok és iskolák akkreditációs bizottsági szabályozásának részévé váltak, és az AB honlapján is olvashatók.

A javaslatok legfontosabb elemei:

- az egyetemi doktori iskolák és programok elnevezése a továbbiakban: neveléstudományi doktori iskola (program) (angolul: educational research)
- a doktori iskolák és programok (alprogramok) címe bekerülnek azoknak a doktori oklevelébe, akik az illető programban (alprogramban) végeztek
- a doktori iskolák (programok) fő tárgya mindig az illető program témaköre; melléktárgyai pedig a neveléstudománynak az akkreditációs bizottság által már korábban elfogadott –és most az MTA Pedagógiai Bizottság által újjólag megerősített) – melléktárgyai. (További melléktárgyak fölvétele a jegyzékbe szükség szerint lehetséges.)
- az ad hoc bizottság megállapította a neveléstudományi doktori fokozathoz szükséges publikációk megjelenési helyét (legfontosabb magyar és idegen nyelvű neveléstudományi folyóiratok), amelyet jelentésében mellékletként közölt, és azt az MTA Pedagógiai Bizottság támogatólag jóvá is hagyta
- az ad hoc bizottság vállalta, hogy a folyamatban lévő („Bologna”) felsőoktatási tanterviszerkezeti reform munkálatairól folyamatosan tájékozik, és tájékozódásáról – a doktori képzés szempontjából – a bizottság tagjainak időről-időre tájékoztatást ad.

Az ad hoc bizottság munkálatai fontosnak látszanak a neveléstudomány tudomány jellegének erősítése, egyetemi pozícióinak javítása, valamint akadémiai rangjának emelése érdekében is. Munkáját – megfelelő megbízatás esetén – a következő periódusban is folytatni szeretné.

2005. augusztus 25.

Kozma Tamás
az ad hoc bizottság elnöke

Tájékoztató az albizottságok munkájáról

Beszámoló a Gyógypedagógiai Albizottság működéséről (2002 – 2005)

2002

2002. március 18-án a Gyógypedagógiai Albizottság (GyA) megtartott ülésén az 1997-ben megjelent Pedagógiai Lexikon, majd az ennek alapján 2001-ben megjelent Gyógypedagógiai Lexikon fogalomkészletének továbbfejlesztési lehetőségeivel foglalkozott. A soron következő feladatok számbavételekor a résztvevők egyhangúan egyetértettek azzal, hogy GyA a gyógypedagógiát érintő valamennyi lényeges szakmai kérdést továbbra is vitassa meg. Ilyen kérdések pl. az egyetemi szintű gyógypedagógus-képzés tanterve, a speciális pedagógia/gyógypedagógia tudomány értelmezése, a gyógypedagógiai alapfogalmak továbbfejlesztése. (Emlékeztető: Gyógypedagógiai Szemle, XXX/2. 153-155.)

Az ülés második részében titkos szavazással megtörtént a GyA háromtagú vezetésének újráválasztása. *Gordosné Szabó Anna* bejelentette, hogy két ciklusban látta el az elnöki teendőket, ezért most indokoltnak tartja az elnöki feladatkör átadását. A szavazás eredménye alapján az új elnök: *Mesterházi Zsuzsa*, tagok: *Gereben Ferencné* (titkár) és *Gordosné Szabó Anna*.

2002. október 25-én a II. Országos Neveléstudományi Konferencia keretében a GyA megszervezte a „Gyógypedagógia és integráció” című szimpóziumot, négy előadással: *Mesterházi Zsuzsa*, *Márkus Eszter*, *Papp Gabriella*, *Szabó Ákosné*. Elnök: *Mesterházi Zsuzsa*, opponens: *Szabó László Tamás* (egyetemi docens, Debreceni Egyetem). Az összefoglalót ld. a II. ONK kötetében: 222-227. Az előadások a Gyógypedagógiai Szemlében megjelentek.

2003

2003. január 18-án „A Ranschburg Laboratórium 100 éve (1902-2002)” témakörben, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar (BGGYFK) Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézete és más intézmények mellett a GyA is közreműködött a tudományos ülés megrendezésében. A 12 előadó között szerepelt a GyA vezetőségének két tagja: *Gordosné Szabó Anna* és *Gereben Ferencné*, aki egyben a főrendezője volt az eseménynek, ill. a GyA további tagjai: *Lányiné Engelmayer Ágnes*, *Csiky Erzsébet* és *Zsoldos Márta*. (Gyógypedagógiai Szemle, 2003. XXXI/3. 219.)

2003. május 5-én az ELTE BGGYFK Tudományos Tanácsa és a GyA közös munkaértekezletet tartott a WHO által tíz éves nemzetközi együttműködéssel kidolgozott „International Classification of Functioning, Disability and Health” című fogalomértelmező osztályozási rendszer bevezetésével kapcsolatban. A kidolgozásban részt vett és a magyar nyelvű kiadást („A funkcióképesség, fogyatékoság és egészség nemzetközi osztályozása”, Medicina Könyvkiadó) szakmailag ellenőrizte. *Kullman Lajos*, az Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet főigazgatója, a GyA tagja.

2003. június 4-én támogató állásfoglalás készült az egyetemi szintű gyógypedagógus-képzés ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar által akkreditációra előkészített szakalapítási és szakindítási anyagairól (indoklás, tanterv, óra- és vizsgaterv, személyi feltételek), a képzés mielőbbi bevezetésének szükségességéről.

2003. október 9-én a III. Országos Neveléstudományi Konferencián a GyA öt előadással szimpóziumot szervezett „A gyógypedagógia-tudomány fejlődése” címmel. Előadók: *Mesterházi Zsuzsa, Gereben Ferencné, Papp Gabriella, Erdélyi Andrea* és *Márkus Eszter*. Elnök: *Mesterházi Zsuzsa*, opponens: *Nagy József* (egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem). Az összefoglalókat ld. a III. ONK kötetében: 104-110. Az előadások a Gyógypedagógiai Szemlében megjelentek.

2004

2004. január 1-től az oktatási miniszter rendeletben engedélyezte az egyetemi szintű gyógypedagógus-képzés megindítását, amelynek előkészítésében, a dokumentumok kidolgozásában a GyA elnöke, titkára és további két tagja intenzíven dolgozott. 2004 szeptemberében megindult az egyetemi szintű gyógypedagógus-képzés az ELTE BGGYFK-án. A kezdő évfolyamon közismert neveléstudományi kutatók mellett oktatási feladatot vállalt Csapó Benő egyetemi tanár (Szegedi Tudományegyetem), az MTA Pedagógiai Bizottságának alelnöke.

2004. március 31-én az ELTE BGGYFK Tudományos Tanácsa és a GyA tagjaiból alakult munkacsoport megvitatta a gyógypedagógia tudományág meghatározásával kapcsolatos álláspontokat, valamint a tudományterületi besorolás kérdését. A munkacsoport továbbra is indokoltnak tartja a tágabb és szűkebb értelemben vett gyógypedagógia értelmezését, ezen belül a diszciplínarendszer további fejlesztését. (Emlékeztető: 2004. április 8.) A témához kapcsolódó publikáció: *Mesterházi Zsuzsa*: A gyógypedagógia elméletképzésének főbb irányai. In: *Zászkaliczky Péter – Verdes Tamás* (szerk.): Tágabb értelemben vett gyógypedagógia – a fogyatékos jelensége a gyógypedagógia határtudományaiban. ELTE BGGYFK és Kölcsey Ferenc Protestáns Kollégium, Budapest, 2004. 17-65. (A kötet *Gordosné Szabó Anna* tiszteletére készült.)

2004. október 22-én a IV. Országos Neveléstudományi Konferencián a GyA ismét öt előadással megszervezte a nagy érdeklődéssel kísért gyógypedagógiai szimpóziumot „A kommunikáció tanulmányának akadályozottsága” címmel. Előadók: *Fazekas Andrea-Zsoldos Márta, Fehérné Kovács Zsuzsa-Lajos Péter- Lőrök József, Erdélyi Andrea, Gereben Ferencné, Horváth Miklós*. Elnök: *Mesterházi Zsuzsa*, opponens: *Viktor Lechta* (a pozsonyi Komensky Egyetem professzora). Az összefoglalókat ld. a IV. ONK kötetében: 324-330. Az előadások szövege közlés alatt a Gyógypedagógiai Szemlében.

2004. december 10-én elkészült annak a nemzetközi kutatócsoportnak az alapító nyilatkozata, amely az összehasonlító gyógypedagógia elméletképzésének és metodológiájának kérdéseivel kíván foglalkozni. A kutatócsoportban részt vesz a Ludwig-Maximilian Egyetem München, Komensky Egyetem Pozsony, a Svájci Gyógypedagógiai Központ Luzern, valamint az ELTE BGGYFK, ill. az Erdélyi-Bachmann Alapítvány. A kutatócsoport megalapítását támogatta a GyA, ill. az alapítók között szerepel a GyA két tagja: *Gereben Ferencné, Mesterházi Zsuzsa*, valamint a kezdeményező *Erdélyi Andrea*, a GyA állandó meghívottja. (Ld. Alapító nyilatkozat, 2004. december 10. Budapest.)

2005

2005. március 16-án a GyA a Kézenfogva Alapítvány felkérésére, egy helyzetfeltáró tanulmány alapján (*Bíró Endre - Verdes Tamás*: Súlyosan, halmozottan fogyatékos tanköteles korú gyermekek a közoktatásban, Budapest, 2005. Belső munkaanyag) ajánlást készített a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 30.§ (6) és (10) bekezdésének módosítása

céljából, a súlyosan, halmozottan fogyatékos személyek tankötelezettségével kapcsolatos diszkrimináció megszüntetése érdekében.

2005. április – június hónapok folyamán a GyA előkészítette a 2005. évi V. Országos Neveléstudományi Konferencián megrendezendő gyógypedagógiai szimpóziumot „A gyógypedagógus-képzés átalakulása” címmel. Tervezett előadók: *Gordosné Szabó Anna, Mesterházi Zsuzsa, Zászkaliczky Péter, Balázs János, Gereben Ferencné, Tölgyszéky Gyuláné*. Elnök: *Mesterházi Zsuzsa*, opponens: *Csocsán Emmy* (a Dortmundi Egyetem professzora).

Megjegyzés: A GyA elnöke, mint az MTA Pedagógiai Bizottságának tagja, rendszeresen részt vesz a Pedagógiai Bizottság ülésein, a GyA vezetői és tagjai gyakran megjelennek a Pedagógiai Bizottság különböző rendezvényein.

Budapest, 2005. augusztus 25.

Dr. Mesterházi Zsuzsa
a Gyógypedagógiai Albizottság elnöke

MTA Pedagógiai Bizottság Didaktikai Albizottságának 2003-2005. évi ülései

Az Albizottságnak ezen időszakban két jelentősebb rendezvénye volt.

A 2003. január 24-én tartott ülés a *Modernizáció és programfejlesztés az oktatásban* témával foglalkozott. Előadók: Arató László, Knausz Imre, Nahalka István és Pála Károly.

A 2005. január 21.-i ülés témája *A hozzáadott érték*. Előadók: Báthory Zoltán, Csapó Benő, Takács Szabolcs, Neuwirth Gábor és Horn György. A témához az Albizottság előzetesen megadta a javasolt szakirodalmat.

Mindkét rendezvényt a konstruktív részvétel, vita jellemezte.

Az Albizottság felhívására tagjaink aktívan részt vettek minden évben az Országos Neveléstudományi Konferencián és a debreceni Kiss Árpád Emlékülésen. Szerepet vállaltak a szervezésben, a szimpóziumok vezetésében, előadásokat tartottak kutatási témáikról, vállaltak szakmai bírálatokat.

Budapest, 2005. augusztus 24.

Petriné Feyér Judit
titkár

Falus Iván
elnök

Jelentés az Informatika az oktatásban albizottság működéséről

Az elmúlt három évben valamennyi Neveléstudományi Konferencián részt vettünk albizottsági szimpóziummal. A második konferencián, amelynek témája a tudásalapú társadalom pedagógiája volt, albizottságunk tagjai jelentős részt vállaltak a szervezésben és hat szimpóziumban mutatták be a témához kapcsolódó eredményeiket.

Két jelentős nemzetközi rendezvény szervezésében is részt vettünk. 2004 júniusában az *International Federation for Information Processing (IFIP)* az oktatási informatika kérdéseivel foglalkozó, mintegy 200 fős TC3 munkabizottságának 3.3 sz. csoportja tartott mintegy 250 külföldi és 90 magyar részvevővel konferenciát az ELTE Informatikai Karán. A konferencia elnöke albizottságunk titkára, Turcsányiné Szabó Márta, az ELTE IK docense, a TC3.3 alelnöke volt, Kárpáti Andrea részt vett a nemzetközi programbizottság munkájában. A konferencián albizottságunk előadás-sorozatot tartott.

2005. április 27-30-ig az „Oktatás és Képzés 2010” EU munkaprogram 2005. évi nemzeti akciótervéhez kapcsolódva, az Oktatási Minisztérium felkérésére az ELTE TTK Multimédiapedagógiai Központja *peer review* („tanulás a társaktól”) látogatást szervezett öt EU-s szakértő részére. A látogatások között, április 29-én albizottságunk kérésére a szakértők egész napos *felolvasó ülést* tartottak az ELTE TTK tanácstermében, amelyen 96 magyar pedagógiai kutató és tanár vett részt, köztük a neveléstudományi doktori iskolák a témában érdekelt hallgatói. A rendezvényt Horváth Ádám, az oktatási miniszter informatikai főtanácsadója nyitotta meg, majd beszámolt a területen folyó kutatásokról és fejlesztésekről. Ezután a következő szakértők tartottak előadást:

- Brian Holmes, az EU Oktatási Divíziójának főtisztviselője, felnőttképzési szakértő,
- Gavin Dykes, az angol e-stratégia oktatási informatikai szakértője, az angol Oktatási és Képzési Minisztérium munkatársa,
- Leo Højsholt-Poulsen, az Európai Pedagógus IKT Jogositvány alapítója, a dán Oktatási Informatikai Kutatóintézet pedagógiai értékelési osztályának vezetője,
- Alan McCluskey, az Európai Iskolai Hálózat (European Schoolnet) szakértője, a svájci Oktatási Informatikai Ügynökség Nemzetközi Projektek Osztályának vezetője. (Head of International Projects, Swiss Agency for ICT in Education)
- Wolfgang Weber, médiapedagógus, német tartományi IKT szakértő, a kölni Pedagógiai Kutatóintézet Infokommunikációs Osztályának vezetője

Az albizottság új honlapot készített, amely a <http://edutech.elte.hu> címről érhető el.

Budapest, 2005. augusztus 28.

Kárpáti Andrea egyetemi tanár, ELTE TTK
az albizottság elnöke

Tájékoztató a Neveléstörténeti Albizottság 2002-2005 közötti tevékenységének főbb csomópontjairól

Az MTA Pedagógiai Bizottsága Neveléstörténeti Albizottsága a 2002-2005 közötti ciklusban ülésein rendre napirendre tűzte a neveléstörténet kutatásának régi-új diszciplináris kérdéseit (pl. új határtudományok születése, új kutatási metódusok alkalmazásának lehetőségei, a neveléstörténet és a társtudományok kapcsolata, a kutatói utánpótlás kérdése, a neveléstörténet tudományának alakulása-fejlődése nemzetközi viszonylatban stb.). Évente sor került olyan felolvasóülésre is, amelynek apropóját aktuális kutatómetodikai kérdések vagy évfordulók szolgáltatták.

Albizottságunk 2005-ben felvette a kapcsolatot az MTA Művelődéstörténeti Albizottságával. Együttes ülésünkön elsősorban a neveléstörténet új kutatási területeivel, a tudomány hazai fejlődésének tendenciáival és a neveléstörténet oktatásának akut problémáival foglalkoztunk. Megállapodtunk abban, hogy a jövőben még inkább törekszünk a tartalmas együttműködésre.

Szeged, 2005. szeptember 8.

Pukánszky Béla
a Neveléstörténeti Albizottság elnöke

ÖSSZEFOGLALÓ az MTA Pedagógiai Bizottság Pedagógusképzési Albizottságának a 2002-2004 időszakban folytatott munkájáról

A Pedagógusképzési Albizottság – hagyományaihoz híven, ugyanakkor a folyvást megújuló követelményeknek és kihívásoknak is megfelelően – a jelen beszámolási időszakban is a pedagógusképzés tudományos alapjainak és gyakorlatának fejlesztését igyekezett előmozdítani az MTA Pedagógiai Bizottságának keretében.

Tevékenységi területeink

a) a pedagógusképzés tudományos alapjainak fejlesztése terén:

- a vonatkozó kutatások ösztönzése,
- fórum biztosítása a megismerés/megismertetés, reflektálás, értékelés, terjesztés számára,
- a tudományos utánpótlás, különösen is a doktorjelöltek segítése (az Albizottság szakmai kompetenciájának területén);

b) a pedagógusképzés gyakorlatának fejlesztése vonatkozásában:

- az országos és intézményi szintű közép- és hosszú távú fejlesztési tervek kölcsönös megismerése, értékelése, igény szerinti véleményezése, értékelése,
- fórum biztosítása a hazai és külföldi képzési gyakorlat és tapasztalatok megismerésére/megismertetésére és értékelésére.

Az Albizottság tevékenységi területe kiterjed a pedagógusképzés minden szintjére (középfokú, főiskolai, egyetemi, doktori képzés) és minden irányultságára (általános művelési, gyogyopedagógiai, szakképzési, testnevelési, művészeti stb. célú pedagógusképzés).

2003-ban elkészült a Pedagógusképzési Albizottság honlapja, amely az ülések közötti időszakokban is jó lehetőséget biztosít a folyamatos kapcsolattartásra és tájékozódásra (<http://www.banki.hu/pedkalb>). A honlap bővíti és gyorsítja a tagok közti információcserét, és egyszersmind elérhetővé teszi az információkat az Albizottság körén kívül is minden érdeklődő számára. Lehetőséget ad továbbá egyéni vélemények közlésére, eszmecserére, az albizottsági ülések munkájának felidézésére. Különösen is fontos szolgáltatása a honlapnak, hogy elhelyezhetnek rajta – elsősorban – az Albizottság tagjai terjedelmesebb közleményeket, beszámolókat, ismertetéseket, tanulmányokat. Így az Albizottság honlapja az elektronikus úton való publikálást is segíti.

Az albizottsági ülések előre meghirdetett témák ismeretében kerültek megrendezésre. A foglalkozások, ill. a témák földolgozásának az a módszere vált be, hogy a témát egy vagy két különösen is neves szakembere vezette föl, amit megbeszélés, vita követett.

A beszámolási időszak vitaüléseinek legfontosabb témái a következők voltak.

1. A kreditrendszer bevezetése. Összefüggések a képesítési követelményekkel
2. Pedagógus továbbképzés I.
Szakirányú továbbképzési szakok, pedagógus-szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzések, akkreditált továbbképzési programok
3. Pedagógus továbbképzés II.
A pedagógus-továbbképzés rendszerének szabályozása és működése.
A felsőoktatási intézmények pedagógus-továbbképzési kínálatának felmérése
4. Értékkörzés és megújulás a pedagógusképzésben
5. Pályakép, pályatudat, szakmai kompetencia fejlesztése tanárjelöltek körében
6. A tanárképzés és a szakértői tevékenység
7. Gondolkodásfejlesztési módszerek a tanárképzésben

8. A gyakorlati képzés néhány problémája, különös tekintettel a tanárképzés egységes követelményeire
9. Kompetencia-fejlesztés és új kihívások a pedagógusképzésben
10. A pedagógiai mesterségre felkészítés megújítási törekvései
11. A pedagógiai képességfejlesztés formái
12. A tanárképzés kétszintűvé fejlesztése a bolognai rendszer szerint
- *13. A tanárképzés fejlesztésének aktuális kérdései.
A kétciklusú (a bolognai folyamatba illeszkedő) képzés szervezésének hatásai a pedagógusképzés tartalmára
- **14. A szomatikus nevelés, különös tekintettel a testnevelésre és az egészségügyi képzésre.

* A Pedagógiai Bizottsággal közös ülésen

** Jelen beszámolási időszakon átívelően

Az összejövetelek látogatottságát a beszámolási időszak első felében még csak cca. 10-12 állandó tag jellemezte, tagságunk körét – megfelelő körültekintéssel, tájékoztatással és személyes megkeresésekkel – frissíteni igyekeztünk, amelynek eredményeként 2004. november 29-én az albizottság személyi összetételében is megújult, kibővült (lásd <http://www.banki.hu/pedkalb> honlapunkon „Az Albizottság tagjai” címszó alatt). Az új tagok révén a pedagógusképzésnek immár a korábbinál is szélesebb spektruma képviselteti magát az Albizottság munkájában. Varga Lajos leköszönő elnök az Albizottság különösen is kiemelkedően aktív eddigi tagjának, Balogh Lászlónak adta át a vezetést, akit a tagság titkos szavazással (17 „igen” és 1 „nem” szavazati aránnyal) választott meg.

A Pedagógusképzési Albizottság rendszeresen képviselteti magát az évenként megrendezésre kerülő Országos Neveléstudományi Konferencián egyéni előadásokkal, ill. önálló albizottsági szimpózium szervezésével.

A Konferencia (elsősorban pedagógusképzés szempontjából fontos) tapasztalatait minden évben a konferenciát követő albizottsági ülésen is elemezzük és megvitatjuk.

A szakmai események, publikációk természetesen a honlapunkon is követhetők. Ilyen például a III. ONK anyagából a pedagógusképzéssel kapcsolatos előadások válogatása, és – a szerzők hozzájárulásával – ilyenformán is történő publikálása, amelyek honlapunkon (<http://www.banki.hu/pedkalb>) „A konferencia-előadások összefoglalói” címen olvashatók. A legutóbbi, a IV. ONK pedagógusképzés szemszögéből történő elemzésének összefoglalója a „Szakmai közlemények” rovat „Előadások” címszavára kattintva érhető el.

Az Albizottság tagjainak a bolognai folyamat pedagógusképzési (tanárképzési) javaslatairól kialakított véleményeit megküldtük a Pedagógiai Bizottság elnökének és honlapunk (<http://www.banki.hu/pedkalb>) Fórum/Vélemények rovatában is közzétettük.

Az Albizottság háttérintézménye jelen beszámolási időszakban is a Budapesti Műszaki Főiskola Mérnökpedagógiai Intézete volt.

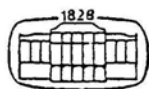
Budapest, 2005. szeptember 05.

Pentelényi Pál
az Albizottság titkára

A beszámolási időszak elnökei:

Varga Lajos s.k.

Balogh László s.k.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
PEDAGÓGIAI BIZOTTSÁGA
ANDRAGÓGIAI ALBIZOTTSÁGA

Tiszteletbeli tagok:

Heribert Hinzen
Karl Kalesics

A Bizottság elnöke:
Koltai Dénes

A Bizottság titkára:
Lada László

A Bizottság tagjai:
Bajusz Klára
Barta Tamás
Benedek András
Benő Kálmán
Boga Bálint

Cserné Adermann
Gizella

Csiby Sándor

Csoma Gyula

Durkó Mátyás

Eszik Zoltán

Farkas Péter

Feketéné Szakos Éva

Felkai László

Gálos Júlia

Gelencsér Katalin

Györi Csaba

Harangi B. László

Harangi László

Horváth József

Horváth Margit

Illés Lajosné
Juhász Nagy Ágnes
Kálmán Anikó
Kovács Ilma
Krajcziné Szokoli
Mária
Krisztián Béla
Ligetiné Verebély
Anna
Magyar Edit
Magyar Miklós
Maróti Andor
Mayer József
Németh Balázs
Pál László
Pethő László
Polónyi István

Pordány Sarolta
Priszter Andrea
Rubovszky Kálmán
Sári Mihály
Sáska Géza
Sz. Tóth János
Szabó József
Sz. Molnár Anna
Szemenyei Sarolta
T. Kiss Tamás
Várnagy Marianne
Zachár László
Zárda Sarolta
Zentai Gabriella
Zrinszky László

Beszámoló **az Albizottság elmúlt évi munkájáról**

Az Andragógiai Albizottság elmúlt évi üléseinek munkáját alapvetően a „bolognai folyamat” keretében végrehajtott egyetemi, főiskolai átalakulás határozta meg. Az Andragógia szak bevezetését a felsőoktatásba, hosszú évek munkájának eredményeként értékeltük. Tagjaink oroszlánrészt vállaltak a BA és MA szintű szakalapítási és a szakindítási dokumentációk munkabizottságokban, történő kidolgozásában. Munkájuk eredményeként 2006- ban megindulhat a BA szintű andragógus képzés.

Tagjaink aktívan bekapcsolódtak a Nemzeti Felnőttképzési Intézet által lebonyolított felnőttképzési kutatásokba. Ezek eredményei rövidesen a „Felnőttképzési Kutatási Füzetek” c. sorozatban jelennek meg.

Emlékkülésen méltattuk Dr. Durkó Mátyás a Debreceni Egyetem alapító tanszékvezetőjének a felnőttnevelés területén kifejtett több évtizedes és a tudomány alapjait lerakó munkásságát.

Tovább növekedett minősített tagjaink száma:

- Elnökünket a Kolozsvári Egyetem vendégtanárnak hívta meg.
- Dr. Benedek András sikeresen védte meg akadémiai doktori disszertációját.
- Feketéné Szakos Éva, Bajusz Klára, Szabóné Molnár Anna, Németh Balázs és Szabó József sikeresen lezárták PHD tanulmányaikat és megvédték disszertációikat.

Pécs- Budapest, 2005. szeptember 1.

Lada László
Titkár

Koltai Dénes
Elnök

Beszámoló a Magyar Pedagógia működéséről

A *Magyar Pedagógia* 1991 óta jelenik meg a nemzetközi tudományos folyóiratokra érvényes normarendszer szerint, ebben a tekintetben az elmúlt években sem volt változás. A beérkezett kéziratokat két bíráló kapja meg, mindkettő minősített, az egyik a szerkesztő bizottság tagja. Sokat fejlődött viszont a publikációs kultúra, mind több kézirat felel meg a formai és tartalmi követelményeknek, szélesebb körben ismertté és elfogadottá válnak a tudományos közlés normái, a bírálatok egyre elemzőbbek, és mind több szerző él a bírálatok által nyújtott visszajelzésekben rejlő lehetőségekkel.

A *Magyar Pedagógia* évi négy számában számonként hat tanulmány jelenik meg. Az ONK 2001-es elindítása óta az adott év utolsó számában megjelenik a külföldi plenáris előadók tanulmánya.

Az utóbbi két év legjelentősebb eredménye a folyóirat online elérésének megteremtése. A *Magyar Pedagógia* honlapja korábban a BTK szerverén volt, ahol korlátozott tárhelyet kaptunk, ami csak az angol nyelvű absztraktok elhelyezését tette lehetővé. A honlapot áthelyeztük egy új szerverre, elkészítettük az 1991 óta megjelent tanulmányok elektronikus változatát pdf formátumban, és azokat elhelyeztük az új honlapon. Folyamatban van a honlap megújítása, és egy áttekinthetőbb keresőfelület kialakítása. Regisztráltattuk a „magyarpedagogia” domain nevet, és most már a www.magyarpedagogia.hu címen közvetlenül elérhető a honlap.

Ugyanezeknek a számoknak a tartalomjegyzékét felvittük a magyar folyóiratok tartalomjegyzékeinek kereshető adatbázisába (MATARKA, <http://www.matarka.hu/>), így a *Magyar Pedagógiában* megjelent cikkek onnan is elérhetők. Ugyancsak a folyóirat szélesebb körű elérését teszi lehetővé, hogy bekerült az *Educational Research Abstracts* online (<http://www.tandf.co.uk/era/>) referáló adatbázisba.

A megjelenés folyamatosságában súlyos gondot okoz a rendszeres minisztériumi finanszírozás megszűnése. Már a 2003-as támogatás is nagy késéssel érkezett, a 2004-es támogatás szerződését pedig csak decemberben írtuk alá, de maga a pénz már csak ez év márciusában érkezett meg. Erre az évre már egyáltalán nem számíthatunk OM támogatásra, viszont megnyílt egy új pályázati lehetőség.

A megjelenés egyenetlensége miatt némileg visszaesett a beérkező kéziratok száma. Az említett problémák megoldására kialakítottuk a szerkesztés új rendjét. A beérkező kéziratok a bírálati eljárás befejeztével azonnal felkerülnek a honlapra, kinyomtatásukra viszont olyan ütemben kerül sor, ahogy a források rendelkezésre állnak. A BTK-tól és az egyetemtől remélt kiegészítő támogatással a következő évben várhatóan – minőségi és mennyiségi kompromisszumok nélkül – helyreáll a megjelenés rendje.

2005. augusztus

Csapó Benő
főszerkesztő

Ülések, témák* az MTA Pedagógiai Bizottság 2002-2005 közötti ciklusában

2003. február 20. (csütörtök) 11-14 óráig

Az oktatáspolitikai és a neveléstudomány kapcsolata

Meghívott: Magyar Bálint

2003. március 28. (péntek) 10-13 óráig

A revízió alatt álló NAT „Ember és társadalom” blokkja, tájékoztató a NAT revízió jelenlegi állásáról és a feladatokról

2003. június 13. (péntek) 10-13 óráig

A „Mit tanítunk pedagógiából a pedagógusképzésben?” témában végzett adatgyűjtés első eredményei (*Hunyady Györgyné, Zrinszky László*)

2003. szeptember 19. (péntek) 10-13 óráig

A hazai egyetemi szintű tanárképzés pedagógiai tartalmi (Zrinszky László)

Meghívottak: a tanárképzés pedagógiai részéért felelős egyetemi tanszékek vezetői

2003. november 14. (péntek) 10-13 óráig

A neveléstudományi kutatások támogatási rendszere és az MTA-OM közös pályázat (*Csapó Benő*)

Az Országos Neveléstudományi Konferenciák értékelése, javaslatok a folytatásra (*Csapó Benő, Kárpáti Andrea, Kozma Tamás*)

A Tanulmányok a neveléstudomány köréből sorozat koncepciója és aktuális kérdései (*hidákovich Tibor*)

Doktori ügyek (*Mátrai Zsuzsa*)

2003. december 12. (péntek) 10-13 óráig

A „Mit tanítunk pedagógiából a pedagógusképzésben?” témában végzett adatgyűjtés újabb eredményei

2004. január 23. (péntek) 10-13 óráig

A neveléstudományi doktori iskolák helyzete, a PhD fokozat megszerzésének feltételei

2004. március 5. (péntek) 10-13 óráig

Doktori pályázatok habitusvizsgálata, opponensek és bíráló bizottságok kijelölése: Budai László (*előbíráló: Kárpáti Andrea, Klaudy Kinga*)

Nagy Péter Tibor (*előbíráló: Báthory Zoltán, Kelemen Elemér*)

Vámos Teodóra (*előbíráló: Halász Gábor, Kozma Tamás*)

2004. május 21. (péntek) 10-13 óráig

Tájékoztató a Nemzeti Bologna Bizottság pedagógusképzési albizottságának munkájáról

Meghívott: Hunyady György

* Csak a meghívókban feltüntetett témák

2004. szeptember 24. (péntek) 11-13 óráig

Cs. Czachesz Erzsébet doktori pályázata, új bíráló bizottság kijelölése

2004. október 15. (péntek) 10~13 óráig

Cs. Czachesz Erzsébet doktori pályázata: a II. Osztály kérésére új javaslat a bíráló bizottságra
(*Báthory Zoltán*)

A tanulás és tanítás kutatásának európai tendenciái (*Csapó Benő; opponensek: Báthory Zoltán, Falus Iván*)

2004. december 17. (péntek) 10-13 óráig

Beszámoló az OECD PISA 2003 nemzetközi pedagógiai felmérés fontosabb eredményeiről
(*Vári Péter; kommentálja: Halász Gábor*)

2005. január 14. (péntek) 10-13 óráig

Az Országos Neveléstudományi Konferencia előkészületeiről (*Falus Iván*)

2005. március 4. (péntek) 10-13 óráig

Az V. Országos Neveléstudományi Konferencia előkészületei (*Falus Iván*)

A VI. Országos Neveléstudományi Konferencia témája (*Nagy Mária*)

2005. május 20. (péntek) 10-13 óráig

A neveléstudomány definíciói (*Kozma Tamás*)

Az V. Országos Neveléstudományi Konferencia előkészületei (*Falus Iván*)

Szeged, 2005. szeptember 3.

Vidákovich Tibor
titkár